

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти

Кафедра початкової та дошкільної освіти

Лесів Наталя Вікторівна

**Методичні аспекти застосування ігрових технологій у
формуванні компетентного читача в початковій школі**

Магістерська робота

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 013 *«Початкова освіта»*

Науковий керівник:
Мацевко-Бекерська Лідія Василівна
докт. філол.наук, професор,
зав. кафедри світової літератури,
професор кафедри початкової
та дошкільної освіти

Львів-2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОГО ЧИТАЧА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	8
1.1 Зміст поняття «читацька компетентність» у науковій педагогічній літературі.....	8
1.2 Особливості формування читацької компетентності учнів на уроках літературного читання в початковій школі	19
1.3 Методичні рекомендації щодо формування читацької компетентності школярів на літературного читання в початковійшколі.....	27
Висновок до 1розділу.....	39
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОГО ЧИТАЧА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	41
2.1 Вивчення рівня читацьких компетенцій в початкових класах... ..	41
2.2 Система застосування ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі.....	52
2.3Контрольний етап експерименту.....	62
2.4Методичні рекомендації щодо застосування ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі.....	67
Висновок до 2 розділу.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У державному освітньому стандарті початкової загальної освіти читання сприймається як, таке що сприяє особистісному розвитку учня, вмінню дитини адаптуватися у суспільстві, вирішальне завдання виховання відповідального, ініціативного і компетентного громадянина. Є необхідним формування в учнів освітніх компетенцій, основних читацьких умінь та знань, прийомів розуміння тексту, оволодіння технікою читання.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки розглядаються проблеми прилучення школярів до читання. Саме у першому десятилітті життя формується читацька діяльність, вирішується питання, чи буде ставлення читача до книги активним чи помірно активним, пасивним чи помірно пасивним. У дошкільній освіті зразок спілкування з книгою ставить вихователь, користуючись методом організації активного слухання. У початковій школі мета літературного читання - формування читача, що вміє повноцінно сприймати літературний твір та працювати з ним до читання, під час читання та після прочитання. Специфіка літературного читання полягає в інтеграції з іншими предметами, що робить його провідним у системі формування функціональної грамотності молодших школярів.

До проблеми читання молодших школярів зверталось багато вчених: Д. Б. Ельконін (Ельконін, 1996, с.96) розглядає процес читання як розвиток теоретичного мислення; І. Г. Білоус (Білоус, 2012, с.45), О. М. Виштак (Виштак, 2014) розкривають механізми розвитку особистості шляхом дитячого читання; М. П. Воюшина (Воюшина, 2010, с. 156) вважає, що сучасний урок читання – це цілісна взаємозалежна система залежностей та закономірностей, де психологічний фактор є визначальним; Т. В. Калинович (Калинович, 2015), В. А. Крутій (Крутій, 2009, с.27), Н. В. Кудикіна (Кудикіна, 2016. С.384) них вивчають читання як процес формування універсальних навчальних процесів молодших школярів.

Значний внесок у вивчення проблеми читання зробив М. М. Марко (Марко, 2018, с.270) яка розглядає читача як об'єкт методичної науки. Її теорія формування типу правильної читацької діяльності молодших школярів, закони становлення читача, вивчення її послідовників А. В. Приставська (Приставська, 2011, с. 55), К. С. Романенко (Романенко, 2014, с. 92), Н. І. Тоцька (Тоцька, 2013, с. 146) та ін. закладені в багатьох сучасних освітніх програмах читання молодших школярів. Модель самостійної читацької діяльності І. М. Чорноморець (Чорноморець, 2006, с.193) припускає, що кваліфікований читач ставить за мету читання, знає світ книжок і має необхідні читацькі вміння, що дозволяють самостійно вибрати потрібну книгу і усвідомити її сенс.

У психолого-педагогічних дослідженнях (Л. А. Венгер (Венгер, 2008, с.56), С. П. Стольникова (Стольникова, 2010, с.199), Ю. Федусенко (Федусенко, 2012, с.156) та ін.) зазначається, що знання, вміння та навички стають засобом формування особистості дитини тоді, коли вони інтегруються по відношенню до навчальної діяльності та змісту навчання. Компетентнісний підхід в освіті висуває нову мету навчання в початковій школі - розвиток та виховання учня як суб'єкта навчальної діяльності.

Таким чином, виходячи з вищесказаного, необхідно резюмувати: ступінь розробленості проблеми формування основ читацької компетентності в цілому є недостатньою, не обґрунтована її сутність і структура стосовно молодших школярів, вимагають уточнення педагогічні умови формування даного феномену, необхідне визначення критеріального апарату для оцінки рівнів сформованості основ читацької компетентності молодших школярів, не розроблена технологія та структура уроків самостійної читацької діяльності

Все вищевикладене дозволило нам констатувати, що накопичений психолого-педагогічний досвід недостатній для вирішення суперечності між необхідністю якісної зміни процесу та результатів навчання молодших школярів читання відповідно до вимог Державного освітнього стандарту початкової загальної освіти та відсутністю науково-обґрунтованих педагогічних умов формування основ читацької компетентності молодших

школярів, потенціал яких є педагогічною базою успішного залучення учнів до читання.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та апробувати педагогічні умови формування основ читацької компетентності молодших школярів за допомогою ігрових технологій.

Об’єкт дослідження – процес формування основ читацької компетентності молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування читацької компетентності молодших школярів.

Для досягнення мети визначено такі **завдання**:

- Проаналізувати зміст поняття «читацька компетентність» у науковій та педагогічній літературі.
- Охарактеризувати особливості формування читацької компетентності учнів на уроках літературного читання в початковій школі.
- Проаналізувати методичні рекомендації щодо формування читацької компетентності школярів на літературного читання в початковій школі
- Охарактеризувати вивчення рівня читацьких компетенцій в початкових класах.
- Проаналізувати систему застосування ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі.
- Проаналізувати отримані дані.
- Запропонувати методичні рекомендації щодо застосування ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі.

Вирішення поставлених завдань здійснювалося з використанням наступних **методів дослідження**:

- загально-теоретичних: порівняльний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, узагальнення педагогічного досвіду, моделювання, конкретизація;
- емпіричних: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, педагогічний експеримент; вивчення творчих робіт школярів;

- методів математичної та статистичної обробки експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

1) визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний) та показники (наявність особистісного ставлення до читання, сформованість потреби в читанні, читацька самостійність у роботі з книгою, повноцінне сприйняття літературного тексту, наявність літературознавчих уявлень та читацького кругогляду);

2) виявлено та експериментально перевірено педагогічні умови формування основ читацької компетентності молодших школярів, відповідно до яких розроблено методичні рекомендації для вчителів початкових класів у контексті нашого дослідження;

Теоретична значимість дослідження у тому, що: розширено понятійне поле загальної педагогіки з допомогою розробки поняття «читальницька компетентність молодших школярів» та її структури; педагогіка початкової освіти збагачена новими знаннями про сутність читацької компетентності молодших школярів; змодельовано педагогічний процес формування засад читацької компетентності молодших школярів; дані, отримані у процесі роботи, можуть бути базою для подальших теоретичних досліджень у галузі вивчення питань формування читацької компетентності учнів у системі загальної освіти.

Практична значущість дослідження полягає у:

- сформульовані методичні рекомендації для педагогів щодо формування основ читацької компетентності молодших школярів;
- розроблено нові типи уроку: навчальний - урок читання дитячої літератури та контролю, перевірки та оцінки знань – урок читацької самостійності, що дозволяють забезпечити формування засад читацької компетентності молодших школярів;
- отримані результати можуть бути використані для розробки спецкурсів, програм стажувальних майданчиків, навчальних програм, факультативів, спрямованих на розвиток дитячого читання;

- технологія продуктивного читання може бути реалізована у практичній діяльності вчителів початкових класів, у процесі підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів;
- оціночно-діагностичний інструментарій дозволяє виявляти та коригувати читацькі труднощі учнів.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок.

У «Вступі» обґрунтовано актуальність теми, об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, описано методи дослідження, виокремлено теоретичне та практичне значення дослідження.

У Розділі 1 «Теоретичні основи дослідження ролі ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі» проаналізовано зміст поняття «читацька компетентність» у науковій педагогічній літературі. Здійснено аналіз особливостей формування читацької компетентності учнів на уроках літературного читання в початковій школі. Опрацьовано методичні рекомендації щодо формування читацької компетентності школярів на літературного читання в початковій школі.

У Розділі 2 «Практичне дослідження методичних аспектів застосування ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі» здійснено вивчення рівня читацьких компетенцій в початкових класах. Запропоновано систему застосування ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі. Розроблено методичні рекомендації щодо застосування ігрових технологій у формуванні компетентного читача в початковій школі.

У висновку здійснено короткий аналіз та підбиття підсумків результатів дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барнінець О. Застосування ігор як засобу формування предметних компетентностей на уроках історії. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/923/>.
2. Барнінець О. Класифікація ігрових методів навчання історії з погляду компетентнісного підходу. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2017. № 3. С. 14–20
3. Білоус Г. І. Бібліотека журналу «Початкове навчання та виховання». Харків: Основа. 2012. 54 с.
4. Біляєв О. М. Концепція інтенсивного навчання мови. УМЛШ. 2011. №6. С. 26-30.
5. Булигіна О. Ігрові технології: шляхи забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального розвитку молодших школярів. Початкове навчання та виховання. 2019. № 19–21.
6. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. К. : Початкова школа. 2011. №1. С. 2-4.
7. Венгер Л. А. Гра як вид діяльності. М.:Зап. псих. № 3. 2008. 56 с.
8. Вербитська А. А. Методологічні рекомендації з проведення ділових ігор. М., 2014. 176 с.
9. Виштак О. М. Сучасний підхід до позакласної виховної роботи. Нові форми позакласної виховної роботи/ Форуму педагогічних ідей «УРОК». 2014. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/42138/.
10. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Х. : Вид. група «Основа». 2011. 255 с.
11. Воюшина М. П. Методика навчання літератури у початковій школі. М: Вид-кий центр «Академія», 2010. 235 с.

- 12.Дзюрбиль Л. Використання ігрових технологій на уроках математики для адаптації першокласників до навчально-пізнавальної діяльності. 2015. URL: <http://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/3/dsyр.pdf>
- 13.Джемялова І. Гра як один з методів виховання учнів початкових класів. Початкова школа. 2016. № 10. С. 52–53.
- 14.Дидактика початкової школи. Підручник для вузів. За ред Савченко О. Я. Київ : Генеза, 2012. 368 с.
- 15.Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав, 2014. - 352 с.
- 16.Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. автор-укладач Н. П. Навлокова. Х. : Основа, 2009. 176 с.
- 17.Ігрові технології як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти. Черкаси. ОПОПП, 2014. 92 с.
- 18.Эльконин Д.Б. Психологическое развитие в детских возрастах. М., 1996., 201 с.
- 19.Ігри - навчання, тренінг, дозвілля/ Під ред. В. В. Петрусінського. М., 2005. 178 с.
- 20.Ільяницька Л. С. Ігрові проблемні ситуації. К. :Школа. 2014. №7. С. 27- 28.
- 21.Калинович Т. В. Використання ігрових технологій на уроках української мови та читання в початкових класах. 2015. URL: <https://plus.google.com/117614113239266267511/posts/Sus3xfyrPyP>.
- 22.Квач Н. І. Застосування дидактичних ігор в процесі навчання учнів. 2017. URL: <http://metodportal.com/node/61310>
- 23.Кондрашова Л. В. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ. 2008. 187 с.
- 24.Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». URL: http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/2016/nova_shkola_project.pdf.

25. Крутій В. А. Активізація навчальної діяльності молодших школярів у процесі використання дидактичних ігор. Автореф. дис... канд. пед. н. – 13.00.09 – теорія навчання. Інститут педагогіки АПН України. Київ. 2011. 27 с.
26. Кудикіна Н. Інтелектуальні ігри у навчанні молодших школярів (на матеріалі образотворчого мистецтва). К.: КМПУВ, 2009. 48 с.
27. Кукушин В. Ігрові технології на уроках. Відкритий урок. 2016. № 11-12. С. 3–9.
28. Кудикіна Н. В. Навчально-методичний посібник. за ред. В. І. Бондаря; упорядкув. О. Я. Митника: навч.-метод. Посібник. К.: Початкова школа. 2016. 384 с.
29. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: Монографія. К.: КМПУ, 2013. 272 с.
30. Куліш І. М. Застосування дидактичних ігор у навчальному процесі. Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. Ред. кол.: В. Д. Зайчук (головний редактор). К.: НМЦ ВО. 2017. Вип.. 33. с. 174-175
31. Лебедєва Т. Ділові ігри для ділових людей. Журнал «Час і думка» - Одеса, 2007
Кравець Наталія Михайлівна – студентка групи ЕКО-16 (м), інститут екологічної безпеки та моніторингу довкілля, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: kravets19950401@gmail.com
Гречановська Олена Володимирівна - доцент, кандидат педагогічних наук кафедра філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: Elena.kot0405@mail.ru
32. Любченко О. Дидактичні ігри в навчально-виховному процесі. Методичний порадник. 2015. № 8. С. 14–17.
33. Макаренко А. С. Гра. Твори: В 7 т. К. : Рад. школа, 1954. Т. 4. С. 367- 368.
34. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. К. : Радянська школа. 1990. 366 с.

35. Марко М. М. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Мукачєво. 2018. 272 с.
36. Мицик О. Гра як метод навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи. Англійська мова та література. 2013. № 22–23 (392–393). С. 40–49.
37. Навчальні програми для початкової школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>
38. Педагогічні технології. О. С. Падалка, А. М. Нісімчук, О. Т. Шпак. К. : Вид. центр «Просвіта», 2010. 368 с.
39. Плахотнюк Н. П. Класифікація навчально-ігрових проєктів у підготовці майбутніх вчителів до інноваційної діяльності. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/6777/1/10pnpkni.pdf>.
40. Приставська А. Ігрові технології навчання. Англійська мова та література. 2011. № 11. С. 5 – 97.
41. Про особливості роботи за новими підручниками в 3-их класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2014/2015 навчальному році. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4nRqsLdpue0J:garkschool.ucoz.ua/kopija_mr_3_klas.doc_moja.doc+&cd=5&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=opera.
42. Про структуру 2016-2017 навчального року для учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів. Початкова школа. 2016. №8. С.1-2.
43. Романенко К. С. Теоретичні аспекти підготовки майбутнього вчителя початкової школи до проведення дидактичних ігор. Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді. «Родзинка – 2008». Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. С. 92-93.

44. Рудакова Т. І. Дидактична гра - дієвий засіб активізації пізнавальної активності учнів. К. : Початкове навчання та виховання. 2009. №16. С. 167.
45. Савченко О. Я. «Урок в початкових класах» К. : «Освіта». 2013. 277 с.
46. Салань Н. В. Застосування ігрових технологій на уроках у початковій школі. 2016. Випуск 4(10). С. 108-111
47. Саюк В. Ігрові методи та їх дидактичне значення. К. : Рідна школа. 2015. №4. с.18.
48. Саюк В. Історико-педагогічний аналіз використання гри у навчальному процесі. К. : Рідна школа. 2016. №7. С. 287.
49. Селевко Г. К. Сучасні освітні технології. М.: Народна освіта, 2008. 256 с.
50. Селевко Г. К. Енциклопедія освітніх технологій. М.: Народна освіта, 2015. 816 с.
51. Скворцова С. О. Методика навчання математики в 1-му класі : методичний посібник для вчителів перших класів та студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Одеса : Фенікс. 2014. 240 с.
52. Стольникова С. Дитяча гра під кутом зору психолога. К. : Початкова освіта. 2010. №38. С. 198-200
53. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3.. К.: Радянська школа, 1977. 670 с.
54. Топчій Г. С. Ігрові педагогічні технології як умова професійного саморозвитку майбутнього вчителя (автореф. дис. канд. пед. наук). Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, Україна, 2011 – 20 с.
55. Тоцька Н. І. Фонетика української мови та її вивчення в початкових класах. К.: Знання. 2013. 176 с.
56. Федусенко Ю. Особливості впливу навчально-ігрової діяльності на розвиток основних психічних процесів у молодшому шкільному віці. К. : Рідна школа. 2012. №4. 154 с.

57. Франковська О. Ігрова педагогіка. Технологічний аспект. URL: <http://osvita.ua/school/method/technol/349/>.
58. Чорноморець І. М. Сучасний підручник як засіб реалізації ігрових технологій навчання в основній школі. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. К.: Педагогічна думка. 2006. Вип.6. С. 193.
59. Українська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 3 клас (2016 рік). URL: <https://lib.pedpresa.ua/13358-ukrayinska-mova-navchalna-programa-dlya-zagalnoosvitnih-navchalnyh-zakladiv-3-klas-2016-rik.html>.
60. Ушинский К. Д. Собрание сочинений : в 11 т.; под ред. А. М. Еголина. М. : Акад. пед. наук РСФСР, 1948 р. 850 с.
61. Чехмestрук Г. Дидактичні ігри на уроках української мови, читання. Початкове навчання та виховання. 2017. № 33. С. 2–12.
62. Чорноморець І. М. Педагогіка: навчальний посібник. К.: Академія. 2001. 212 с.
63. Чумак Т. Ігрові елементи на уроках мови. Х. Дивослово. - 2011. - №7. – 44 с.
64. Щербань П. Застосування ігрових технологій в освіті: історія і перспективи. Х. : Витоки педагогічної майстерності. 2014. №13. С. 286–290.
65. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. Посібник. К. : Вища шк., 2004. 207 с.
66. Щербань П. М. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі. Початкова школа. - 2005. - № 9. - С. 18.
67. Щербина Д. Дидактична гра в системі особистісно-зорієнтованого навчання. Педагогіка вищої та середньої школи. - Кривий Ріг, 2007. вип.14. С. 254-256.